

ANTROPOLOGIJA I NEKE POSEBNOSTI ENCIKLIKE "EVANGELIUM VITAE"

LUKA TOMAŠEVIĆ

Franjevačka teologija Makarska

UDK 233.5 (241.12)

Visoko stručni rad

Auktor predstavlja posebnosti enciklike pape Ivana Pavla II. "Evangelium vitae" s osobitim osvrtom na antropologiju i goruća pitanja vezana uz čovjeka i njegov život. Posebno obrađuje pitanja bioetike koji se postvljaju uz početak i završetak čovjekova života.

Jedanaesta enciklika pape Ivana Pavla II. nosi naslov *Euangelium vitae*, ima četiri poglavlja i posvećena je vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, odnosno ona govori o *veoma teškim povredama* života u modernom svijetu. Enciklika je odgovor na jedinstven zahtjev kardinala okupljenih na Konzistoriju od 4. do 7. travnja 1991. Kako su bili konzultirani svi biskupi o pitanju života, enciklika se može smatrati *posebnim izričajem crkvenog kolegijalnog učiteljstva, a ne samo papinstva*.¹

Enciklika je jasna i čvrsta obrana vrijednosti ljudskoga života i njegove nepovredivosti, a ujedno i apel upućen u Božje ime da se *ljudski život poštuje, ljubi i da mu se služi*. Sam sv. Otac daje glavni razlog enciklike i uspoređuje je s enciklikom *Rerum novarum* Leona XIII. od prije sto godina: "Kao što je prije jedno stoljeće, kad je radnička klasa bila potlačena u svojim temeljnim pravima, Crkva s velikom hrabrošću stala u njezinu obranu, proglašavajući nepovredivima prava osobe radnika, tako i sada, kad je jedna druga

---

¹ Usp. IVAN PAVAO II, *Enciklika Euangelium vitae*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995, (Dalje: EV), br. 5.; A. kard. LÓPEZ TRUJILLO, *Genesi e dimensioni dell' enciclica "Euangelium vitae"*, u *L' Osservatore Romano*, 31. ožujka 1995, str. 1.

kategorija ljudi ugrožena u temeljnom pravu života, Crkva osjeća dužnost da dade pravo glasa s nepromijenjenom hrabrošću onome tko nema glasa. Njezin krik je uvijek evanđeoski u obrani siromaha svijeta, kojima se prijeti, koji su bez ugleda i čija su ljudska prava ugrožena.”²

Obje enciklike, dakle, na kraju svojih stoljeća pokušavaju upozoriti na probleme svjetskih razmjera koji itekako imaju odraza na budućnost čovječanstva. Ovo što se u današnjem svijetu događa, u našoj žalosnoj *kulturi smrti*, ništa nije manje od onoga što se događalo na kraju prošlog stoljeća. Crkva nije mogla ostati ravnodušna na ogromni broj legalnih pobačaja,³ na iskorištavanje i trgovinu djecom, na sve veće žrtve eutanazije, na ogromno širenje droge, na AIDS, na nametnuto planiranje obitelji u mnogim zemljama. Sve to ukazuje na krizno vrijeme, traži odgovore jer takvi problemi u povijesti nikada nisu bili poznati. To je ujedno i kraj drugog milenija.

1. Uzroci modernog razvoja

1.1. Prava čovjeka

Gledajući na razvoj moderne znanosti, osobito na području medicine i genetike, enciklika se može smatrati i papinskim odgovorom na bioetičke probleme modernog svijeta kojih je čovječanstvo postalo svjesno poslije *drugoga svjetskog rata*, posebice poslije *Nürnberškog procesa*.⁴ Poslije toga se osjetila potreba da se u svijetu zauzmu jasni etički stavovi i ponašanja u znanosti i društvu za budućnost svijeta i njegova razvoja.⁵

² EV, br. 5.

³ Naš kardinal Franjo Kuharić upozorava da je samo u hrvatskim bolnicama u samostalnoj državi Hrvatskoj ubijeno 200.000 nerođene djece, usp. *Panorama*, br. 103, 17. travnja 1996, str.5.

⁴ Taj proces je sudio ratnim zločincima zbog raznih pokusa na zatvorenicima, pogotovo protiv onih koji su bili usmjereni protiv ljudskog života (eutanazija, sterilizacija, razni pokusi na genima). Te su pokuse većinom vršili znanstveni istraživači i liječnici.

⁵ Upravo zbog toga je nastala *Deklaracija o ljudskim pravima* Ujedinjenih Naroda 1948, a par godina iza i *Konvencija o očuvanju ljudskih prava i temeljnih sloboda* (Rim 1950.). Iza toga nastaju razne *konvencije, deklaracije, proglosti i zbirke* o tim pitanjima, a najznačajniji je *Kodeks Medicinske Etike* (Geneve 1949.) koji sadrži i

Uskoro ljudska prava, posebice pravo na život, ulaze u ustave i zakone mnogih država. Time se pravo sve više počinje zanimati za filozofiju i etiku jer su one jedine sposobne dati razumska opravdanja na osnovna pitanja: na čemu se temelje ljudska prava i dokle ona sežu? Nije dovoljno prava samo pravno formulirati i razumski opravdati, već i etički u život unijeti. Nije dovoljno samo *pravo na život* već i određena *filozofija života*.

Tako je rađeno filozofsko i etičko istraživanje o čovjeku, o njegovim vrednotama i o njegovim zahtjevima, tj. o *čovjekovu životu kao takvom..* Time je rođena bioetika: *moralna filozofija o biomedicinskom istraživanju i praksi*.

1.2. Biomedicinski napredak

Zajedno s pravno-filozofskim razvojem teklo je i biomedicinsko istraživanje i nova otkrića na tom području.⁶ Sva otkrića, nove tehnologije i znanstvena dostignuća ispituju život od samih početaka, a mogu utjecati na prokreativni proces i kontrolirati čitav genetski tok razvoja. To znači da te znanosti i tehnike dotiču čovjekovu najveću vrednotu: *život*. Dotičući sam život, dotiču i živoga čovjeka. Pače, pokusi na ljudskim *embrijima* dotiču sam izvor života što čovječanstvu nužno nameće silna i zastrašujuća pitanja. Da li etika i život trebaju biti iznad tehničkih mogućnosti i legislativnih zahvata? Mora se postaviti pitanje o samom čovjeku, o njegovim neotuđivim pravima i vredno-

---

ženevsku zakletvu, sličnu onoj Hipokratovoj, u kojoj se izričito traži poštivanje života već od samog začeca.

⁶ Najznačajnija otkrića su bila:

God. 1952. je otkrivena kemijska tableta za sprečavanje začeca (Pincus). Time je ljudska spolnost poprimila značajne promjene, a izmjenjena je i psihologija žene.

God. 1954. se pojavljuje *reanimacija*: potpuno nova kompleksna i izvanredna disciplina koja omogućuje očuvanje života (vraćanje u život) osoba koje bi, zbog bolesti, trovanja ili saobraćajnih nezgoda, normalno bile osuđene na smrt.

God. 1959. u Belgiji je začeto prvo dijete pomoću umjetne oplodnje. 1978, poslije dugih godina istraživanja, u Engleskoj je rođeno prvo dijete oplodeno u epruveti. Time je otvoren neslućeni put ljudske reprodukcije pomoću novih tehnologija.

Slijedi brzi razvoj raznih drugih tehnika: presađivanje organa, tehnike zahvata i presađivanja na ljudskim fetusima, različite tehnike manipulacije na ljudskim genima. Značajne su nove mogućnosti i otkrića tzv. *genetičkog inženjeringa* (usp. A. SERRA, *Le nuove frontiere della genetica e dell' embriologia*, u G. CONCETTI (a cura di), *Bambini in provetta*, Roma (Logos) 1986, 9-41).

tama, o njegovim opravdanim zahtjevima. To je onda, istovremeno filozofsko i etičko razmišljanje. Čovječanstvo je započelo nevjerojatnu fazu svoga razvoja u kojem se više negoli ikada prije traže etičke vrednote. Ne traži se više samo odgovornost za svoje čine, već i odgovornost za cjelovitost ljudske vrste. U središtu pozornosti ne bi smio više biti *statut nacija*, već *statut embrija*, tj. potrebna nam je nova povelja i svijest o ljudskim pravima i vrednotama čovjeka koji svoj život započinje već od trenutka oplodnje.

Danas se stoga govori da nam je potrebna svijest o ograničenjima svake znanosti, posebice one eksperimentalne koja ne daje potpunu viziju života. To se nadasve odnosi na medicinsku znanost.

Znanstveno-tehnički napredak, posebice na biološko-medicinskom polju, nužno zahtijeva *granice i ograničenja*, jer je dovedena u pitanje i sama opstojnost čovjeka. Posebno je to potrebno kad se zna da državni zakoni nisu sasvim dostatni i potpuni prema apsolutnim vrednotama života.

2. Čovjek - objekt moderne znanosti

Bioetika je usmjerena na čovjeka i to kao na objekt, tj. čovjekov život služi kao sredstvo mogućih *intervencija na njemu*. To ne znači da je sve bioetika što se odnosi na ljudski život, jer ljudski život ima bezbroj odnosa (osobni, društveni, obiteljski, prema stvarima). Bioetika se odnosi na one zahvate na ljudski život koji su postali mogući po otkrićima medicinskih i bioloških znanosti, a imaju za cilj određenu dominaciju i manipulaciju ljudskoga života kao takvog, odnosno čovjeka kao takvoga. Ljudski je život objekt bioetike od početka do kraja, od zahvata na samom početku (oplodnja u epruveti), tijekom čitava života (presađivanje, mutilacija, eksperimentiranje, otkidanje organa) i na završetku (eutanazija).

Ti zahvati imaju više vidova: pojedinačne, socijalne, psihološke, pravne, ekonomske, kulturalne, a da i ne spominjemo one početne: biološke i medicinske. Upravo stoga jer su to zahvati kojima je čovjek protagonist i objekt, oni nužno traže i *svoj etički vid*. Oni se odnose na čovjeka kao na razumno i slobodno biće koje se ostvaruje kroz biranje dobra. A etički vid pogađa čovjeka u njegovoj čitavosti i radikalnosti. To nam izgledaju tako jednostavni termini, ali su upravo oni nosioci

čovjekove etičke specifičnosti i onda kad je riječ o zahvatima na ljudski život. Etička dimenzija uvijek sa sobom nosi i odnos prema vrednotama što ih čovjek ima i živi. Stoga ona nikako nije nešto pridodano već bitno za čovjeka. Ona, zapravo, traži uzroke ponašanja, uzroke samih vrednotâ i zahtjevâ i time čovjeku prizivlje njegov smisao i cilj života.

Etika ili u kršćanstvu moralka, nikako nije opisna već normativna znanost prema kojoj čovjek mora ravnati svoje čine. Nju ne zanima kako se živi, već kako bi se moralo živjeti. To znači da moralka ima svoje *objektivne, opće i nepromjenjive vrednote* od kojih nikada ne može i ne smije odustati.

Iz definicije bioetike se vidi da se stalno krećemo u tipično moralnim problemima: dopušteno i nedopušteno, dobro i zlo, vrednota ili njezin nedostatak. A svi se problemi razrješuju u čovjeku kao čovjeku, tj. u čovjekovoj humanosti. Tako nam onda i prva etička mišljenja dolaze iz svjetla *ljudskog razuma*..

No, kad je riječ o vjerniku, onda se on ne zaustavlja samo na običnom razumu, već na razumu koji je *prosvijetljen vjerom*, tj. služi se spoznajama i istinama. Stoga Ivan Pavao II, za razliku od ostalih svojih enciklika u kojima polazi od postojećeg stanja, preko razuma i datosti vjere, u ovoj enciklici najprije daje viziju nadnaravi i vjere, tj. ljudski život se gleda u njegovoj evanđeoskoj vrijednosti ukoliko je to *božanski život*. Tek iza toga se priziva razum i naravni zakon. Riječ je o tome da je više naglašen trenutak u kojem *fides quaerens intellectum*, a manje *intellectus quaerens fidem*.

Za tu promjenu papa je imao i svoje motive. Vjerojatno je svim vjernicima želio staviti jasan naglasak na vjeru i ukazati koliko vjera znači za Crkvu i život. Željelo se, naime, naglasiti da prava vizija o vrijednosti života ne može postojati izvan vizije i datosti vjere. Time papa kao da želi opet naglasiti, a modernim znanstvenicima posebice, kako gledanje iz vjere ne niječe, a niti se odupire gledanju razuma, već ga prosvjetljuje i transformira u samoj njegovoj biti, i to prema tomističkom teološkom načelu po kojemu milost *non destruit sed perficit naturam*. Time je čovjekova intelektualna moć uzdignuta i urešena svjetlom nadnaravi i to po načelu Utjelovljenja i Uskrsnuća.

Time i vrijednost ljudskog života postaje dio Evanđelja i čitava čovjekova spasenja, što i čisti razum može shvatiti, ali onaj prosvijetljen

vjerom daleko bolje i jasnije. Na pastoralnom planu to znači da Crkva nikako ne može zanemariti tu dimenziju Kristova Evanđelja i da se mora za život zalagati, promicati ga i štiti jednako kao i samo Evanđelje.

Tako papa pokušava uspostaviti neke nove mostove između vjere i kulture u naše vrijeme. Na prvom je mjestu most između *vjere i razuma*. Tako u sve tri teološke tvrdnje, gotovo dogmatske definicije, enciklika nabraja: Sv. pismo, predaju, razum i naravni zakon. U više se navrata napominje kako razum uviđa opravdanost i potvrđuje samo evanđelje života. Stječe se dojam da papa želi nadići iluminističko uzvisivanje razuma, kao i subjektivistički relativizam koji je iz toga proizišao u modernoj znanosti, i da nudi novu točku sjedinjenja koja bi se mogla ovako izraziti: *vjera ne zanemaruje razum, a razum treba ostati otvoren vjeri i transcendenciji*. To je ponuda suživota i puta u novim okolnostima naše civilizacije i treba obuhvatiti čitavi svijet.

Na drugom mjestu nudi most između *osobe i naravi*. Brojevi 19. i 20. enciklike jasno govore da je nastao rascjep između subjektivnosti osobe i njezine naravi. To je jedna od oznaka modernog doba zbog čega je došlo do izopačenosti tjelesnosti i spolnosti. Stoga papa i poziva u enciklici da se poštuje narav, i to ne samo kao prirodni, izvanjski pojam već kao nešto unutrašnje što se ne sastoji u tjelesnosti, nego se izražava u tjelesnosti. Iz toga i proizlazi jasan zahtjev da se spolnost čita i ontološki. Jasno je da se ljudska spolnost objavljuje preko tjelesnosti, a to, pak, znači da se njezino pravo značenje krije u znaku koji, kad je riječ o tijelu, zadobiva ontološko značenje.

Konkretno to znači da se ne može zamisliti normalna spolnost koja ne bi bila i tjelesno izražena. Isto se tako ne može zamisliti ni podjela na tjelesni spol i tjelesnu vrstu gdje bi onda vrsta značila psihosocijalnu dimenziju različitu od one tjelesne.

Treći most koji se nudi jest povezanost između *civilnog i moralnog zakona*, čemu je posvećeno treće poglavlje. Enciklika jasno tvrdi kako se civilni zakon mora temeljiti samo na poštivanju osnovnih vrednota etičkog reda i na općem dobru. Kad civilni zakon ne počiva na tim temeljima, ili ako im se suprotstavlja, u društvu se onda stvaraju razne traume, nanosi se udarac životu pojedinca i narušava društveni suživot.

Prigovor savjesti u takvim prilikama je svakako spas pojedincu i to je svojevrsni proročki apel, ali nikako nije pravo rješenje problema. Pravo rješenje se sastoji u tome da se civilnom zakonu vrati njegov temelj razumnosti i da se ne suprotstavljamo osnovnim etičkim vrednotama.

Enciklika želi uspostaviti i ispravne odnose između slobode i odgovornosti, a vrlo je atraktivan i govor o etici kao znanosti o načelima i o etici kao kreposnom životu.

Enciklika predstavlja i određenu novinu u shvaćanju kontracepcije i abortusa: "Sigurno, kontracepcija i pobačaj, s moralne točke gledišta, su *zla specifično različita*: jedna proturječi potpunoj istini seksualnog čina kao vlastitog izraza bračne ljubavi, drugi uništava život ljudskog bića; prva se opire bračnoj čistoći, drugi se protivi kreposti pravde i povrijeđuje božanski propis 'ne ubij'"⁷ Tu je u pitanju *demografski problem* svijeta u ime čega se vodi žestoka antinatalistička kampanja na čitavom svijetu, stvara se *kontracepcijski mentalitet*, a zaboravlja se da kontracepcija, abortus i sterilizacija nisu samo individualni i privatni problemi već i socijalni i politički.

Stoga se ova enciklika i može shvatiti kao Rahelin plač "koja oplakuje svoje sinove kojih više nema" i mora se čuti sve "do granica svijeta" kao dio evanđeoskog navještaja.

3. Potreba etike

Biološka i medicinska otkrića su izazvala mnoga pitanja koja traže odgovore. Svi se slažu da u središtu bude čovjek kao takav: on je glavna vrednota, glavni kriterij, mjera i sud svih bioetičkih problema. No, *tko je čovjek?* Od odgovora na to pitanje ovisi sve ostalo.

Upravo u tome se i vidi čitav paradoks. S jedne strane stvaranje bioetike ovisi direktno o antropološkom shvaćanju čovjeka, a s druge strane ta činjenica postaje kritična jer postoji veoma puno antropologija. Stoga i postoji onoliko bioetika koliko postoji i antropologija koje bioetike slijede.

---

⁷ EV, br. 13.

3.1. Etika u modernoj znanosti

Moderna znanost često zahtijeva *apsolutnu slobodu* istraživanja kao jedinu vrednotu. Po tom modelu dobro nije u onome *što* se vrši, već u onome *kako* čovjek to vrši ili ne vrši. To *kako* zapravo znači kako hoće. Tako je *moralno dopušteno sve ono što čovjek vrši slobodno*. Jedina postojeća vrednota je sloboda koja postaje i norma djelovanja. Po tom modelu je onda opravdan i dopušten slobodni pobačaj, eutanazija, samoubojstvo, itd. Takav stav je u današnjoj bioetici veoma čest: *ako se ne ometa sloboda druge osobe i ako je izbor bio slobodan, nema nikakva motiva da se negira dopuštenost žene da abortira*.

Kršćansko-moralni sud veli da to preveliko uzvisivanje ljudske slobode vodi samom uništavanju slobode. Uzeta apsolutno, sloboda postaje snaga razjedinjavanja društva, a i samoga čovjeka. No, treba priznati da je čovjek slobodan, jer bez toga nema moralnosti, ali je čovjek i biće suodnosa s drugim *ti* koje isto tako ima svoju slobodu. Tvoja sloboda prestaje onamo gdje počinje pravo drugoga čovjeka. Tako je moja sloboda u suodnosu sa slobodom drugih, kao i njihova prema meni. Ishod tih suodnosa može biti dvostruk: *sukob ili suradnja*. Sukob se obistinjuje kada se vlastita sloboda nameće slobodi drugoga: *pobjeđuje tko je jači*. Na taj način se stvaraju razne nepravde i diskriminacije. Suradnja se obistinjuje kada se dvojica slažu u nekoj stvari od zajedničkog interesa, ali ne nameću svoju slobodu već se dogovaraju o svemu.

Postoji i drugi stav u modernoj znanosti, onaj *sociološko-utilitaristički*. Za taj stav bitna je kultura određene države, u određenom vremenu. Pod kulturom ovdje mislimo veoma široko: tekući običaji, utjecaj mas-medija, ekonomsku dominantnu moć, postojeće pozitivno zakonodavstvo. To su osnovni nosioci kulture, a oni se mijenjaju u prostoru i vremenu, što onda znači da takvo etičko ponašanje postaje relativno i promjenljivo. U biologiji i medicini se onda postupa *pragmatički*, tj. samo što koristi određenom momentu ili narodu. Premda ovaj model zaslužuje svaku kritiku, on je u našoj eri moralnog relativizma, ekonomskog bogatstva i kulturi utilitarizma i hedonizma, veoma čest i njemu često pribjegavaju razni biolozi i medicinari.⁸

⁸ Na toj liniji je i glasoviti *Warnockov raport*. (anketa o plodnosti i embriologiji).

Postoji i stav *tehnološke znanstvenosti*. To je pravi filozofski stav raznih istraživača i tehničara. Osnovno je polazište da je sve podvrgnuto manipulaciji, pa i sam čovjek i njegove životne moći već u samom izvoru. To je tzv. *totalna manipulacija*. Ovdje se manipulacija shvaća ne samo kao puka mogućnost, već kao zadatak ili neko poslanje koje je povjereno čovjeku-znanstveniku. Tako manipulacija postaje kao neki etički imperativ. Ishod svega je onda slijedeći: *sve što je tehnički moguće, to je i moralno dopušteno*. Ostvarivanje manipulacije je dobro u sebi.⁹

Ovaj model uopće ne postavlja glavno pitanje: *da li je sve što je tehnički moguće i moralno dopušteno?* Tako je znanstvenost zapravo bez ikakve etike ili je njegova etika sljedeća: svaki je pokus koji unapređuje znanost u sebi vrednota, dakle dobar. To je upravo njegova najveća zabluda i najveća opasnost po čovječanstvo, jer po toj etici *činjenica* postaje *vrednota*, a čovjekova *moć* nad stvarnošću sama sebi svrhom. Time čovjek sam postaje autonomni i apsolutni gospodar svega. Jedini zakon bi bio, opet isključivo i jedino, *zakon jačega*.

3.2. Kršćansko - personalistički model

Jedini etički model koji je dostojan čovjeka i koji je kadar promovirati čitavu istinu o čovjeku i životu jest *personalistički model* jer taj model nalazi moralni kriterij *u samom čovjeku ukoliko je osoba*. Upravo jer je osoba, čovjek posjeduje objektivnu vrijednost, koja je transcendentna i nedodirljiva, a kao takva onda i *normativna*..

Kršćanska objava upravo rasvjetljuje to uzvišeno dostojanstvo i veličinu čovjeka: čovjek je stvoren na sliku i priliku Božju, razuman je i slobodan te pozvan na suživot s Bogom. Utjelovljenje Božjeg Sina je najveće svjedočanstvo tog dostojanstva i čovjekove vrijednosti. On se utjelovio i otkupio sve ljude. Papa Ivan Pavao II. o tome misteriju zgodno veli: "U toj dimenziji čovjek ponovno nalazi veličinu, dostojanstvo i vrijednost svoje čovječnosti. U otajstvu Otkupljenja čovjek biva iznova 'izražen' i na neki način iznova stvaran. On biva iznova stvaran!"¹⁰

⁹ O modernoj manipulaciji usp. B. HÄRING, *Medicina e manipolazione*, Roma 1977, ed. Paoline; J. ENDRES, *L'uomo manipolatore*, Roma 1974, ed. Paoline.

¹⁰ RH, br.10.

Da je osoba objektivni moralni kriterij, čovjek uviđa i svjetlom svoga razuma. Naime svi pravници, filozofi prava, moralni filozofi i teoretičari su jednoglasni u tvrdnji da ljudsko društvo bez te osnovne istine ne bi moglo opstojati, ukoliko je i samo društvo emanacija osobe. Društvo je, naime, radi osobe i na službu osobi. Čovjek-osoba je nedodirljiv ne samo zato što živi i što ima pravo na život. Slično pravo bi imala i životinja jer i ona živi. Čovjekov život je nepovrediv jer je čovjek *osoba*. Osoba znači sposobnost samokontrole i osobne odgovornosti, života u istini i po moralnom redu. Osoba ima egzistencijalnu narav i ne ovisi o dobi, o fizičkim ili psihičkim datostima, već o duhovnoj duši koja se nalazi u svakom čovjeku. Osobnost može biti i nesvjesna kao kad čovjek spava, ali je i tada treba poštovati. Moguće je i da se ne ostvari kad nedostaju psiho-fizički preduvjeti kao kod luđaka ili idiota, ali ona i tamo postoji i kulturni čovjek je uvijek poštuje. Ona može biti skrivena kao u embriju, ali je već i tada nosilac osobnih prava i embrij nije stvar već subjekt.¹¹ Sama zabrana ubojstva je kruna čovjeka kao osobe, tj. nikada ga se ne smije tretirati kao stvar. I poštivanje čovjeka kao osobe je osnovni zahtjev koji nikada ne smije doći u diskusiju. Od toga zavisi dostojanstvo, blagostanje i opstanak čovječanstva.

Iz svega rečenog proizlazi jasan *zaključak*: dobro je sve što čuva, brani, ozdravlja i promiče čovjeka kao osobu, a zlo je sve što prijeti, napada, vrijeđa, strumentalizira i uništava čovjeka kao osobu.

Stoga i u bioetici čovjek-osoba jest bitno moralno načelo. Čovjek je *živo biće, on posjeduje život*. I samo po tom kriteriju čovjekovu osobu i život svatko mora poštovati i na osnovu toga treba prosuđivati svaki zahvat na čovjeku.

Kršćanstvo onda i posjeduje neke svoje istine:

- *čovjek je jedinstveni totalitet*, i to kao tjelesno-psihičko-duhovno biće. To znači da ljudsko tijelo nije samo kompleks organa i funkcija s kojima se može po miloj volji raspolagati, već je ono kao *znak* kroz koji se pokazuje čovjek ili *mjesto* u kojem se čovjek ostvaruje;

- *čovjek je i racionalno biće*, ukoliko je on i živ i u odnosu s drugima. Stoga svaki čovjekov problem ima i društvenu dimenziju, te

¹¹ Usp. R. Gvardini, *Il diritto alla vita prima della nascita*, Vicenza 1985, str. 19-21.

je stoga i nužno da i na biološko-medicinskom planu postoje zajedničke norme;

- *čovjek je slobodno i odgovorno biće*. On je obdaren razumom, voljom i ljubavlju te stoga i ne smije biti samo običan *pacijent* koji samo pasivno prihvaća ono što mu drugi čine;

- *čovjek je etičko biće*. Po toj svojoj dimenziji čovjek se otvara vrednotama i konačno vječnoj Vrednoti, a to u njemu nije nešto nasilno već spontano i naravno;

- *čovjek ima osnovno paravo na život*, jer kao čovjek-osoba može živjeti svoje vrednote i ostvarivati svoja prava.

4. Antropologija Ivana Pavla II.

Prije nego li progovorimo o samoj antropologiji Ivana Pavla II, treba naglasiti još i to da prijetnje životu koje iznosi *Evangelium vitae*, kao što su to abortus, pokusi na ljudskim embrijima i eutanazija, nisu obične prijetnje kao i druge: to su *zločini*. Ti zločini su ušli i svakim danom sve više ulaze, u kulturalni i legalni sustav društva kao nešto sasvim naravno, normalno, premda ruše same etičke temelje društvenog života. Na razini općeg mnijenja smatraju se pravima osobne slobode, a kako se ostvaruju na području medicine, smatraju se blagotvornim dostignućem znanstvenog napretka, a kako uživaju zakonsku toleranciju države, smatraju se sasvim dopuštenima.¹² Ivan Pavao II. izričito veli: "To je ono što se ustvari upravo događa na političkom i državnom području: izvorno i neotuđivo pravo na život dovodi se u pitanje ili niječe na temelju nekog parlamentarnog glasa ili volje jednog makar većinskog dijela pučanstva. To je žalostan rezultat relativizma koji neosporno vlada: 'pravo' prestaje biti takvim, jer više nije čvrsto utemeljeno na nepovredivom dostojanstvu osobe, nego se podvrgava volji jačega."¹³ To više nije samo *etički izazov* već je to "borba između kulture života i kulture smrti."¹⁴

I svakako da u temelju etičkog problema postoji iskonsko i osnovno pitanje: "Čovječe, tko si?" Međutim to pitanje o čovjeku

---

¹² Usp. *EV*, br.4.

¹³ *EV*, br. 20.

¹⁴ *EV*, br.95.

usko je povezano uz samo pitanje o Bogu: "U središtu svake kulture jest stav što ga čovjek zauzima pred najvećom tajnom: tajnom Boga."¹⁵ Tek u tom svjetlu čovjek, njegovo dostojanstvo i njegov život imaju svoj puni smisao: "Srcu proživljene drame suvremenog čovjeka treba dodati: *pomračenje smisla Boga i čovjeka*, tipično za društveni i kulturni kontekst u kojem prevladava sekularizam... Tko se pusti zaraziti tom klimom, lako ulazi u strašni začarani krug: gubeći smisao Boga, teži se i *gubljenju smisla čovjeka*, njegova dostojanstva i njegova života."¹⁶

Stoga je i antropologija ove enciklike bitno teološka i biblijska, a temelji se na Isusu Kristu u kojem se spoznaje pravo ljudsko dostojanstvo, kao i čovjekovo vremenito i vječno usmjerenje. Ta vizija čovjeka je toliko bitna da izvan nje pojedini odgovori ostaju neshvatljivi. "Kad se gubi smisao Boga, ugrožen i zagađen je smisao čovjeka.. Čovjek se više ne može shvatiti kao 'otajstveno drugi' u odnosu na različita zemaljska stvorenja; on se smatra kao jedan od mnogih živih bića, kao jedan organizam koji je, povrh svega, dostigao jako visok stupanj savršenstva."¹⁷

Osnovni temelj toga ljudskog dostojanstva počiva na njegovoj slobodi. "Bog daje svakom čovjeku slobodu, koja posjeduje *bitnu odnosnu dimenziju*. Ona je velik dar Stvoritelja, postavljena u službu osobe i njezinog ostvarenja preko darivanja sebe i prihvaćanja drugoga."¹⁸ Ta sloboda se najbolje vidi u činjenici da čovjek ima osobno usmjerenje i osobnu odgovornost u odnosu na svoj poziv.¹⁹

Nosilac je čovjekove slobode njegova duhovna narav²⁰ koja se najbolje uočava u sposobnosti samosvijesti i samokontrole, u shvaćanju svoje opstojnosti i svojih ograničenja u ovom svijetu. Samo duh zna da postoji, zna misliti, zna htjeti i voljeti i sam u sebi traži razloge svojih opredjeljenja i svoga djelovanja. Stoga je čovjekova duhovna narav temelj njegove slobode. To onda od čovjeka zahtijeva i da zna zašto

¹⁵ IVAN PAVAO II, *Enciklika "Centesimus annus"*, (1,5.1991) br. 24.

¹⁶ *EV*, br.21.

¹⁷ *EV*, br. 22.

¹⁸ *EV*, br. 19.

¹⁹ Usp. IVAN PAVAO II, *Veritatis splendor*, (dalje VS) br.31.

²⁰ Usp. P. DE LAUBIER, *Il pensiero sociale della chiesa cattolica, una storia di idee da Leone XIII a Giovanni Paolo II*, Massimo, Milano 1986, str. 31-33. Autor, zapravo, razrađuje encikliku Leona XIII. *Libertas praestantissimum* (1888).

tako radi, zašto se odlučuje, ljubi, istražuje i trpi. U tom zašto leži tajna ljudskog dostojanstva, tj. u njegovoj savjesti kao u korjenu njegove slobode.²¹

Pače, na objavi vječnog života kao osobne svrhe života svakoga čovjeka, kršćanstvo i naglašava ulogu osobne slobode čovjekove da se opredjeli za zakon istine duše i srca. Mi snagom objave znademo da posjedujemo "slobodu djece Božje" (Rim 8, 21; Gal 4, 32), da smo stvoreni iz ljubavi za život u ljubavi i da živimo u istini, tj. u skladu s osobnim odnosom s Bogom.

Zbog tih istih razloga čovjek nije samo obična jedinka društva barem od onog trenutka odkada je Krist objavio osobni poziv svakom čovjeku na život istine i slave.

Vjera u tu istinu već ovdje na zemlji uzdiže čovjekovu osobnost jer čovjek nadilazi sve strukture i sve mehanizme vanjskog svijeta. On se može, barem u svojoj savjesti, odupirati svakoj masovnosti, tehnokraciji, fizičkom i moralnom nasilju i uživati slobodu u dubini svoga osobnoga ja. Kršćanski humanizam naglašava činjenicu da je čovjek ljudskog i božanskog podrijetla, činjenicu da on nije sasvim autonoman već heteronoman, tj. činjenicu da čovjeka uvijek treba teonomno tumačiti.

Upravo na toj unutrašnjoj činjenici se i temelji njegova sloboda i dostojanstvo i u društvenom, građanskom i političkom životu. Osnovna je postavka da je čovjek individualna supstancija, u sebi nedjeljiva i jedinstvena u svojoj opstojnosti. Budući da je razumske naravi, ona je ujedno i osoba, što znači individualna supstancija razumske naravi. Kao takva osoba ima vječno, tj. teološko usmjerenje: ona je pozvana na zajedništvo s Bogom. Sv. Toma izričito veli: "Čovjek nije usmjeren na političku zajednicu po samome sebi, već po svemu onome što jest, što može i što ima, mora se usmjeriti na Boga."²² To će naglasiti II. vat. sabor, a potvrditi i Ivan Pavao II.²³

²¹ Usp. VS, br. 32-33; R. SPIAZZI, *Principi di etica sociale*, ESD, Bologna 1989, str. 27-29.

²² *Teološka suma*, I-II, q. 21, a. 4, ad 3.

²³ Usp. GS, br. 12-17; DH, br. 1-3.

Čovjek je i slika Božja²⁴ i Božje dijete. Ujedno je i brat za kojega je Gospodin Isus Krist umro i uskrsnuo. U tom smislu osoba ima svrhu sama u sebi i nikada ne smije biti svedena na golo oruđe i ne može služiti svrsi ljudskoj kao ostala stvorenja, bilo da je riječ o društvu ili političkoj zajednici. Čovjek je jedino stvorenje na zemlji kojega je Bog želio samo za sebe.²⁵

Ivan Pavao II. osobu najprije promatra u dostojanstvu rada,²⁶ zatim je promatra u njezinoj aktivnosti pod vidom kreativnog subjektiviteta i prava na osobnu inicijativu.²⁷ U enciklici *Centesimus Annus* promatra čovjeka koji je stvoren na sliku svoga Stvoritelja da bi i sam bio sustvoritelj na izgradnju ljudske zajednice i bolju budućnost svijeta. To je čovjeku ujedno i poziv, a u kršćanstvu je i samo značenje poziva uvijek dinamičko i aktivno: svaki je kršćanin pozvan da postane kao Bog jer je stvoren na Njegovu kreativnu sliku. U enciklici *Evangelium vitae* Krist susreće čovjeka u stvarnosti njegova života.

Tako shvaćena ljudska osoba ima svoju univerzalnu i osobnu dimenziju. Svi ljudi imaju istoga Stvoritelja, isto usmjerenje i istu narav i svi su pozvani da postanu ono što trebaju biti: *kreativna Božja slika u dobro usmjerenom i osmišljenom ovozemnom životu*. Istovremeno imaju i iste slabosti po svome rođenju, trpljenju, bolesti i smrti. Upravo sve to treba postati temeljem ljudske solidarnosti. Gledajući, pak, pojedinačno na čovjeka, svaki je rođen od jedne žene, svaki ima svoju posebnu kulturu i tradiciju, svaki ima i svoje posebno mjesto u životu i svijetu, svaki posjeduje svoje osobno dostojanstvo, svoj životni poziv i vlastito usmjerenje. No, svaki ima i sposobnost istraživanja i odabira, a po sposobnosti spoznaje i ljubavi svaki je prava Božja slika.

Stoga osoba, svaka pa i ona najjadnija, posjeduje sama u sebi svoje dostojanstvo koje nitko ne smije negirati i oduzimati već poštivati

²⁴ To je i glavna postavka Katekizma Katoličke Crkve, br. 1701-1705. O čovjeku kao o slici Božjoj postoji i obilna literatura; I. SANNA, *Immagine di Dio e libertà umana*, Roma 1990; A. DANESE (a cura di), *Persona e sviluppo. Un dibattito interdisciplinare*, Bologna 1991; AA.VV., *L'etica tra quotidiano e remoto*, Bologna 1984.

²⁵ Usp. GS, br. 24.

²⁶ *Laborem exercens*, dalje LE).

²⁷ SRS, br. 15.

i promicati.²⁸ Čovjek je prema kršćanskom shvaćanju uzdignut do visina osobnog odnosa s osobnim Bogom u Kristu. Pače, svaki je čovjek već od svoga začeća u osobnom odnosu s Isusom Kristom: "To je čovjek u svoj punini otajstva kojemu u Isusu Kristu postade sudionikom, otajstva u kojem svaki postaje sudionik od samog časa svog začeća pod srcem majčinim."²⁹

Već 1987. god. kardinal Ratzinger u predstavljanju dokumenta *Donum vitae*, koji enciklika *Evangelium vitae* nekoliko puta citira, je iznio tri osnovne antropološke teze za razumijevanje crkvenog stava kada je riječ o životu, rađanju i umiranju svakog čovjeka, a to su: *bitno jedinstvo ljudske osobe; dostojanstvo ljudske osobe koja nikada ne smije biti objekt već samo subjekt; samo je bračni čin dostojan začeća čovjeka.*³⁰

4. 1. *Bitno jedinstvo ljudske osobe*

Čovjek je po svojoj strukturi bitno jedinstveno biće, *jednota*, u kojemu i duša i tijelo tvore to jedinstvo. Svaki dualizam je stran kršćanskoj antropologiji. Kad je riječ o ljudskom tijelu, već se sv. Pavao uhvatio u koštac sa zabludama svojih kršćana u Korintu koji su smatrali da tijelo ne može biti okaljano grijehom te grijeh u tijelu i nije grijeh (1 Kor, 6). Istovremeno je druga struja Korinćana pretjerivala u askezi i odricanju od tjelesnih užitaka, smatrajući da je čovjek podvojen: tijelo je nešto tamnoga, zloga, izvor grijeha, te se protiv njega treba boriti i ne ženiti se (1 Kor, 7).

U naše vrijeme postoje dva stava prema tijelu: *antropološko-znanstveni* po kojemu je tijelo samo kompleks biološkog tkiva i procesa, organa i funkcija jednako kao i kod životinje. Tako je tijelo "svedeno na čistu materijalnost: to je jednostavni kompleks organa, funkcija i energija koji se mogu upotrebljavati prema kriterijima čistog užitka i učinkovitosti."³¹ Drugi je *antropološko-metafizičko-teološki* po kojemu je ljudsko tijelo "tipično osobna stvarnost, znak i mjesto

²⁸ To posebno ističe papa PAVAO VI u svom govoru generalnom tajniku OUN-a, 5. veljače 1972; usp. F. BIFFI, *n. dj.*, str. 220.

²⁹ RH, br. 13.

³⁰ Kard. RATZINGER, *Gli aspetti antropologici* u: *L' Osservatore Romano*, tal. izd, 11.3. 1987, str. 4.

³¹ IVAN PAVAO II, *Evangelium vitae*, br. 23.

odnosa s drugima, s Bogom i sa svijetom.”³² Riječ je o bitnoj razlici jer ljudsko tijelo pripada razumsko-duhovnom biću. Ono još nije *proslavljeno*, ali će i to sigurno biti po Kristu i uskrsnuću. Na toj se činjenici upravo i temelji druga, viša etičko-moralna razina tijela. Stoga tijelu treba pokazivati poštovanje jednako kao i ljudskoj osobi koja se preko njega očituje. Dakle, tijelo nikada ne smije biti objekt upotrebe već samo subjekt jer je nosilac osobe i ljudskog dostojanstva.

4. 2. Dostojanstvo ljudske osobe

Ljudska osoba posjeduje svoje dostojanstvo u *samoj sebi*: “U biologiji rađanja upisana je genealogija osobe.”³³ To jasno proizlazi iz prethodne tvrdnje o ljudskom tijelu.³⁴ To dostojanstvo ima korijenje u samoj *naravi* čovjeka (razum, volja, savjest, moralni zakon) kao i u njegovoj vrhunaravi (slika Božja, pozvan na milost, od Krista otkupljen i u Krista ukorijenjen). To vrijedi za sve ljude pa znali oni ili ne znali za Krista: čitav čovjek je uvijek u Kristu, sve njegovo djelovanje i sav njegov moralni život.

Gledano tim očima kršćanske antropologije, mnoge biomedicinske tehnike griješe kad upotrebljavaju logiku *proizvodnje objekata*. Tako ih proizvođači nastaje velika nejednakost između onoga koji proizvodi (gospodar, projektant odlučuje o početku i sudbini proizvedenog) i produkta koji u svemu ovisi o proizvođaču. Time se niječe ontološka stvarnost i njezina istina, a stvarnost već po sebi posjeduje vlastitu istinu, a ne samo čovjekova dobra nakana.³⁵ I svi prigovori Crkvi upravo dolaze s te strane jer svi tvrde da posjeduju *dobru nakanu*: liječnici, bračni parovi, savjetnici, prijatelji. No, moralno je jasna razlika između *finis operis* i *finis operantis*.

Stoga *dobra nakana* nikako ne može opravdati biomedicinske tehnike u rađanju novoga bića jer se takva, posve subjektivna nakana

³² *Isto*.

³³ *Isto*, br. 43.

³⁴ Tu tvrdnju nalazimo i u svim crkvenim dokumentima, kao što su: *Donum vitae* (1987), *Deklaracija o eutanaziji* (1980.), u dva dokumenta o nekim vidovima teologije oslobođenja te o kršćanskoj slobodi i oslobođenju (1986.) u pismu biskupima o homoseksualnosti (1986.), te u povelji o pravima obitelji (1983.).

³⁵ IVAN PAVAO II, *Evangelium vitae*, br. 14.

"u zadnjoj liniji temelji na negiranju istine stvaranja"³⁶ Crkva nikako ne može prihvatiti načelo: *što je tehnički moguće, da je i moralno dopušteno!* To je ispod svakog dostojanstva ljudske osobe.

4.3. Samo je bračni čin dostojan začeca osobe

Ta tvrdnja izvire iz privih dviju postavki. Bračni čin se ne smije gledati istrnut iz čovjekove cjeline, već unutar njegove čitavosti i cjelovitosti dostojanstva njegove osobe. U skladu s tim, bračni čin je onda po samoj svojoj naravi jedini dostojan da se preko njega začme ljudska osoba. "Govoreći o *određenom posebnom sudjelovanju* muža i žene u *stvarateljskom djelu* Božjem, Sabor želi naglasiti kako je rađanje djeteta duboko ljudski i visoko religiozni čin."³⁷

Stoga se i može ustvrditi da je bračna seksualnost *izražaj konačnog dara jedne osobe drugoj*³⁸ i da je ona *posebno dioništvo u otajstvu života i ljubavi samoga Boga*.³⁹ Konačno, to je zajedništvo potpune, zrele, oblativne i neraskidive ljubavi među supružnicima. Zbog te svoje duboke istine bračna spolnost je pozvana upravo preko bračnog čina na uzvišeno i neizrecivo sudjelovanje i suradnju u stvarateljskom Božjem djelu.⁴⁰

Ta suradnja je stoga posebno dostojanstvena i uzvišena. To znači da se bračni čin ne smije promatrati samo biološki, fizički, psihološki, socijalno, već metafizički, tj. u samoj svojoj naravi, i teološki, tj. u svom dubinskom značenju suradnje s Bogom Stvoriteljem. Bračni čin, pak, ima dva osnovna značenja: *značenje sjedinjenja i značenje rađanja*.⁴¹ Dosljedno tom *auto-aksiološkom* vidu jedinstvo između smisla sjedinjenja i rađanja ne smije biti raskinuto voljom čovjeka. "Tu je povezanost Bog ustanovio i čovjek je ne smije samovoljno raski-

³⁶ Kard. RATZINGER, *Gli aspetti antropologici* u: *L' Osservatore Romano*, tal. izd, 11.3. 1987, str. 4.

³⁷ IVAN PAVAO II, *Evangelium vitae*, br. 43. Taj antropološki vid bračnog čina u katoličkoj teologiji je novi rezultat moderne teološko-personalističke struje koja se naučava u *Gaudium et Spes*, u *Humanae vitae*, u *Familiaris consortio* kao i u enciklici *Evangelium vitae*.

³⁸ Usp. Apostolska pobudnica IVANA PAVLA II, *Familiaris Consortio*, br. 32.

³⁹ Usp. *Isto*, br. 29; *Evangelium vitae*, br. 43.

⁴⁰ Usp. Dogmatska konstitucija II. VAT. SABORA, *Gaudium et Spes*, br. 51.

⁴¹ Enciklika PAVLA VI, *Humanae vitae*, br.12.

nuti."⁴² Dijete koje se rađa bračnim činom stvarateljski je dar Božji i nije puki produkt čovjekove tehnike, nego je rođeno u ljubavi - za ljubav, na što ono i ima pravo. Svako dijete ima pravo da mu podrijetlo bude ljudsko, tj. da nastane začecem koje je u skladu s dostojanstvom naravi ljudskog bića.⁴³

Već od II. vat. sabora Crkva započinje govor o neraskidivoj svezi između ljubavi i rađanja.⁴⁴ Dakle to nije veza među stvarima, već veza između dva značenja. Crkva, dakle, ne gleda samo na čistu narav i funkciju, tj. čisto biološki, već traži smisao za čovjeka u tim istim funkcijama. Dakako, uvijek je riječ o ljudskoj naravi, ali upravo jer je ljudska, riječ je i o njezinim značenjima.

Iz toga slijedi i prvi stav učiteljstva: *ne smijemo našu biološku narav promatrati odvojeno od smisla koji ona ima za nas*. To pretpostavlja i činjenicu da sam čovjek, svojim razumom, pronade smisao svojih struktura, da prihvati i integrira svoju biološku narav u svrhu svoje čovječnosti. Drugim riječima, biološki proces sam u sebi ne tvori moralni zahtjev, već ga tvori njegova pripadnost čovjekovoj osobi, tj. njegova bitnost pripadnosti međuosobnom odnosu, njegovo dostojanstvo kao elementa u Božjem planu i njegova mogućnost nositelja budućeg života. Kad je riječ o ljudskim generativnim moćima, njihova ispravna uporaba znači onda i dubinsku svezu koja sjedinjuje ljudsku spolnost s ljubavlju i tako ljubavi osiguraje najviši izraz, tj. stvaranje novog života.

Time norma moralnosti nije biološka narav kao takva, već ispravni razum koji ostaje vjeran samome sebi. Biologija kao takva nikada ne daje moralne norme već samo činjenice i podatke i uvijek ostaje samo *indikativ*. Na čovjeka spada da nauči čitati te datosti kako bi im otkrio pravo značenje kao i posljedice na moralnom području. Riječ je onda o *imperativu* koji je uvijek za čovjeka.

⁴² Isto, br.12.

⁴³ Usp. Naaputak *Donum vitae*, bilj. 32; I. FUČEK, "Dar života" - nova instrukcija o bioetici, u: *OŽ*, 5(1987)403-421.

⁴⁴ Usp. Dogmatsku konstituciju *Gaudium et spes* (br. 48-52) i Encikliku *Humanae vitae*, Vatikan 1968.

Zaključak

I na kraju treba naglasiti da je čitav nauk Ivana Pavla II. usmjeren na Krista, Otkupitelja čovjeka⁴⁵ koji svojim spasonosnim djelovanjem susreće i današnjeg čovjeka u čitavoj njegovoj stvarnosti, u radu, u društvu, u poslanju Crkve, u potrebi praštanja, u moralnom djelovanju, u obitelji. Isto je to i s enciklikom *Evangelium vitae* gdje *Krist susreće čovjeka u stvarnosti njegova života*.⁴⁶ Time je uspostavljen uski odnos između navještanja evanđelja i između čovjekova osobnog i društvenog života. Tako papa Ivan Pavao II. ostaje pri svojoj najavi da je "čovjek prvi i temeljni put Crkve"⁴⁷, a njegov život predmet njezine brige. On još jednom "potiče savjest čovječanstva na opsluživanje i istinsko ostvarivanje prava čovjeka jer u igri je sama njegova veličina."⁴⁸

Sam naslov enciklike *Evanđelje života* nam najavljuje da ona želi biti navještaj i radosna proklamacija dara života. Papa kao da uzima čitatelja za ruku te ga uvodi u uzvišeni misterij života tako da to postaje hvala, molitva, spjev. Život je tako uzvišen i divan da izaziva divljenje, čuđenje, duboko razmišljanje nad tom istinom. Stoga je ova enciklika, zapravo, *himna životu i čovjeku-osobi*.⁴⁹

---

⁴⁵ Usp. IVAN PAVAO II, *Enciklika "Redemptor hominis"*, 1979.

⁴⁶ Usp. A. kard. LÓPEZ TRUJILLO, *Ondje*, str. 2.

⁴⁷ IVAN PAVAO II, *Redemptor hominis*, br. 14; *Centesimus annus*, br. 53.

⁴⁸ IVAN PAVAO II, *Govor diplomatskom zboru u Kinšasi*, 4. svibnja 1980, u *L'osservatore romano*, 5/6, tal. izdanje, svibnja 1980.

⁴⁹ Usp. A. kard. LÓPEZ TRUJILLO, *Ondje*, str. 2.

Riasunto

ANTROPOLOGIA E ALCUNE SPECIFICITÀ DELL'
ENCICLICA "EUANGELIUM VITAE"

Luka Tomašević

L' undicesima enciclica di Giovanni Paolo II. che porta il titolo *Euangelium vitae* è consacrata alla promozione della vita umana. Più che mai nella storia di umanità l' uomo viene segnato con la morte. Anzi, lui stesso ha iniziato una cultura di morte ed è diventato oggetto primario delle scienze bio-mediche moderne.

Il papa difende la sua dignità propria perché l'uomo sempre rimane persona che ha propria vocazione divina e propria libertà datagli da Dio Creatore.

Anzi, in Cristo, unico Redentore dell'uomo, si svela tutta la dignità dell'uomo della sua vocazione. In questa enciclica è Cristo che incontra l'uomo nella realtà della sua vita. Così Giovanni Paolo II. mette in risalto che l'insieme con l'annuncio evangelico deve essere proclamato anche quello della vita umana, sia personale, che quella comunitaria' *uomo rimane sempre la via della Chiesa, ma anche oggetto della sua cura.*

Lo stesso titolo dell'enciclica ci induce a pensare che essa stessa vuole essere annuncio e proclamazione della vita umana. Il papa prende il lettore per la mano e lo induce nel mistero della vita così che l'enciclica diventa un inno e un ringraziamento alla vita e all'uomo-persona.